

WEET & DURF

Lotgevallen van een idee

De teksten uit de 16de en 17de eeuw die hier in transcriptie zijn opgenomen hebben met name betrekking op de verhouding van kerk en staat en het vraagstuk van de verdraagzaamheid jegens andersgelovigen. Vertrekpunt van deze reeks vormt het werk van D.V. Coornhert, met name zijn *Synode over gewetensvrijheid* (1582), door mij recent in een nieuwe hertaling uitgegeven (Uitgeverij Verloren, 2022). Als eindpunt van deze reeks publiceer ik een vertaling van enkele teksten van John Locke (1632-1704) over verdraagzaamheid. Momenteel werk ik samen met dr. Jan Bedaux (neo-latinist en vooral bekend als vertaler van brieven van Erasmus) aan een vertaling van Locke's fameuze *Epistula de tolerantia* (1689). Deze publicatie is gereed in 2025. Het is mijn bedoeling in de inleiding op deze tekstuitgave duidelijk te maken op welke manier het decennialange, uiterst scherpe Hollandse religiepolitieke debat, d.i. de hier gepubliceerde reeks transcripties, doorwerkt in de stellingname van John Locke, die, zoals bekend, vele jaren als politiek vluchteling in de Republiek leefde en goed op de hoogte was van dit debat. Terzijde merk ik hier op dat Locke's teksten over verdraagzaamheid ook het onderwerp zijn van de cursus die ik vanaf september 2023 verzorg in het kader van *Lezen&LatenLezen* (zie op de website, pagina 'onderwijs').

Deze reeks van religiepolitieke teksten is niet bedoeld om een ideeënhistorische constante te documenteren: een 'Hollands Spoor' dat van Coornhert naar Locke leidt. Het is, integendeel, mijn bedoeling te laten zien dat het nogal problematisch is om van een traditie te spreken juist als het gaat om religiepolitieke ideeën. Een traditie gevoed door ideeën is een constructie die meer zegt over het zelfbeeld van de producent dan over het gepresenteerde materiaal. Religiepolitieke ideeën blijken namelijk zeer gevoelig voor opportunisme, d.i. de (on)machtspositie van de auteur en de zijnen. De teksten die ik hier verzamel, die opmerkelijk genoeg merendeels nooit zijn heruitgegeven en maar mondjesmaat zijn onderzocht, lijken gezien hun onderlinge polemiek gemakkelijk in duidelijk onderscheiden groepen te kunnen worden onderverdeeld, feitelijk blijken de tegenstanders elkaars argumenten ten volle te gebruiken *als dat zo uitkomt*. Dat betekent dat de actuele politieke situatie, dus ook toeval en wisselvalligheid voor een belangrijk deel bepalend zijn voor hoe men over een en ander denkt. De reeks van teksten brengt een estafette in beeld waarbij het stokje bij gelegenheid wordt aangenomen van een loper uit een ander team. Kortom, religiepolitieke theorie is gevoelig voor politiek. En de betere theorie thematiseert en problematiseert ook deze gevoeligheid (als dat uitkomt). Coornhert en Locke hebben het er nogal eens over dat ook ideeën vuile handen maken.

Inmiddels is een tiental teksten getranscribeerd en op deze website beschikbaar gesteld. De komende jaren wordt de reeks tot ongeveer veertig teksten uitgebreid. Veel van deze teksten zijn nogal omvangrijk. Men hield er indertijd kennelijk niet van om een standpunt kort en bondig te formuleren. De transcripties stel ik vrij beschikbaar, maar als tegemoetkoming in de kosten is een financiële bijdrage zeker zeer welkom, zodat ik bestede uren althans voor een deel kan belonen (IBAN: NL04 INGB 0004 5403 24, o.v.v. fonds-transcripties). Degenen die de transcripties in eigen publicaties gebruiken dienen een bronvermelding op te nemen. De transcripties zijn uiteraard niet foutloos. Ik stel het op prijs als men fouten die men tegenkomt aan mij doorgeeft; ook suggesties zijn welkom (j.gruppelaar@kpnplanet.nl).
